

Engelska på bronsåldern

Någon engelska talades inte på de brittiska öarna under bronsåldern. Det engelska språket uppkom inte som språk förrän under medeltiden ett par tusen år senare. Då var det ett resultat av blandningen mellan de invandrade anglosaxiska stammarnas språk och de likaledes invandrade normandiska fransmännens. Vilket eller vilka språk som talades på de brittiska öarna under bronsåldern vet man inte, men däremot så fanns det rika högkulturer som har lämnat många andra spår efter sig. Högkulturer som vi här i Skandinavien hade livliga och goda kontakter med.

Den indoeuropeiska språkgruppen

Dagens engelska språk, såväl som det svenska, tillhör den indoeuropeiska språkfamiljen. Förutom svenska och engelska som båda ingår i den grupp språk som kallas för germanska språk, ingår också de keltiska, romanska, slaviska, baltiska och grekiska språkgrupperna i den indoeuropeiska språkfamiljen, men också albanska, persiska (farsi) och hindi.

Många av dessa språk kan tyckas helt olika, men har ändå samma ursprung. Varifrån språket kom är fortfarande omtvistat, det är troligt att har kommit långsamt genom handelsutbyten, resor och kontakter mellan olika folkslag, framförallt i samband med att jordbruket blev alltmer förhärskande som försörjningssätt. Det lär alltså inte röra sig om påtryckningar från invaderande folkgrupper från öst, som en del äldre forskning påstått. Den språktradition vi har idag introducerades alltså i en brytningstid mellan sten- och bronsålder. Däremot tror forskare att det språk som fanns i Europa innan det indoeuropeiska nu helt har försvunnit.

Wessexkulturen

I området kring landskapet Wessex i England blomstrade en rik bronsålderskultur under åren omkring 2000-1400 f.Kr. Troligen var det människorna inom denna kultur som behärskade distributionen av guld och koppar från Irland. De äldsta koppar- och bronsföremålen i Skandinavien samt metallråvarorna till dessa kom under den äldre bronsåldern ofta från just Irland och de brittiska öarna.

Några boplatser är inte kända från denna kultur, men däremot finns det tusentals gravhögar varibland ett hundratal rika hövdingagravar. Dessa gravar innehåller ofta föremål av guld och bärnsten, liksom koppardolkar med träskافت prydda med små guldstift

och importerade bronsföremål från den s.k. Únetice-kulturen i nuvarande Tjeckien och södra Tyskland. Bärnstenen i gravarna kom ofta från Skandinaviskt område, södra Östersjön eller västra Jylland, vilket tyder på ett mer eller mindre direkt handelsutbyte mellan England och Skandinavien. Man har även funnit korgformade guldörhängen och blå fajanspärlor vilka kan vara importerade från Egypten men de kan eventuellt också vara en biprodukt i samband med deras egen kopparframställning.

Wessexkulturen blomstrade under den tid då stora delar av Stonehenge-monumentet byggdes om och det är dessa folk som anses ha genomfört resandet av de ca 30 resta stenarna vid Stonehenge. De hade vida kontakter och hade troligen ett aktivt handelsutbyte med den yngre mykenska kulturen i nuvarande Grekland.

Kontakter med brittiska öarna

Under bronsåldern ristades mängder med bilder in på stenar, klippor och hällar runt om i Europa, inte minst här i Norden. Dessa bilder kallas hällristningar och finns på ett flertal platser även här i Västmanland. Hällristningarna uppvisar en omfattande bildvärld av föremål, djur, händelser, abstrakta mönster och scener med människofigurer. Vad de hade för innebörd vet man inte längre men genom att studera dem kan man få en viss inblick i bronsålderns värld.

Många hällristningar uppvisar bilder på båtar. Dessa båtar kan vara små och stora, ibland visar de även besättningens storlek; formen på båtarna kan variera. Hur dessa båtar såg ut i verkligheten vet man inte riktigt eftersom man ännu inte har funnit någon sådan komplett. I Hjortsprings mosse på ön Als i Danmark har man funnit ett fartyg som är daterad till omkring 400 f.Kr., dvs. strax efter bronsålderns slut. Båten var ganska stor, 19 m lång och 2 m bred och har haft en besättning på ungefär 20 personer. Denna båt liknar troligen dem som man hade några hundra år tidigare under bronsåldern. Den var väl lämpad för havsgående turer och man kan mycket väl ha rest långt utmed Europas kuster med den.

I Dover i England har man också hittat resterna av en båt, eller snarast en mer utvecklad form av stockkanot, daterad till 1550 f.Kr. Den var stor, över tio meter lång och nästan 2,5 m bred; tung och flatbottnad och gjord av massiva träplankor. Denna farkost var kanske inte lika elegant som Hjortspringbåten, men

1800
f. Kr.

Brons

Hällrist-
ningar

Tam-
hästen

1700
f. Kr.
Rituelle
vapen

Svärd

1500
f. Kr.
Storhögar

Vagnar
och skepp

776
f. Kr.
Olympiska
spelen

även den var väl sjöduglig och har troligen använts för att färdas över Engelska kanalen med passagerare, handelsvaror och boskap.

Dessa fullt sjövärdiga båtar och de många fynd som görs och har gjorts av importerade föremål från bronsåldern visar att kontakterna var omfattande mellan olika platser i Europa, framförallt utmed kusterna och de stora floderna. Troligen reste människor från Norden över till de brittiska öarna och köpte eller bytte sig till guld, koppar och olika föremål som de sedan förde med sig tillbaka hem. Om några människor från Västmanland reste till de brittiska öarna under bronsåldern vet vi inte, men säkert är att föremål och varor därifrån letade sig till Västmanland.

Arbetstips

- Studera avstånden mellan England och Sverige på en karta för att få en uppfattning av hur långt bronsålderns människor färdades.
- Lyssna på bekanta ord från flera indoeuropeiska språk (engelska, tyska, franska, italienska, osv.) för att höra likheter och skillnader.
- Vilka ord bör ha funnits i språket under bronsåldern? Somliga är säkert sig lika idag, men det finns också ett stort antal ord som saknats i språket då, exempelvis moderna uppfinningar.

Att läsa vidare

Arkeologi i Norden, del 1 och *Arkeologi i Sverige*, del 2 av Göran Burenhult ger noggrann redogörelse för alla de internationella kontakter som fanns mellan nordiskt område och omvärlden. En annan mycket bra bokserie om Sveriges geografi, natur, topografi och kulturutveckling är *Sveriges nationalatlas* vilken upptar flera band med olika ämnesområden. I dessa kan man följa landskapet förändringar och utseende under olika epoker.

Kulturmiljöer i Västmanland

Det finns inte så många spår kvar i Västmanland efter bronsålderns vida kontaktnät. På hällristningar runt om i länet kan man dock se en del av de skepp och vagnar som man färdades med på den tiden avbildade på stenhällarna. I Häljesta utanför Munktorp i Köpings kommun finns länets största hällristningslokal med mängder av skepp och andra figurer.

I området runt Munktorp liksom även i Sagåns dalgång och Irsta socken öster om Västerås finns områden med många spår efter bronsåldern. Där finns fina kulturlandskap såsom de kan ha sett sig på bronsåldern med fossil åkermark, ålderdomlig flora, bronsåldersgravar och många hällristningar. Sagåns dalgång var under bronsåldern en djup vik med flera skyddade hamnlägen och med bördiga marker runt omkring. De tidiga fynd av guld som gjorts i Västmanland kan mycket väl ha importerats från brittiska öarna.

